

Recenzja książki
Precarious work.
The Challenge for Labour Law in Europe
Edited by Jeff Kenner, Izabela Florczak, Marta Otto

Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton MA, USA, 2019

rec. prof. dr hab. Leszek Mitrus

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0000-0002-1308-7358

e-mail: leszek.mitrus@uj.edu.pl

Przekształcenia zachodzące na rynku pracy, w tym współistnienie różnych form pracy zarobkowej, stanowią przedmiot zainteresowania nauki, a także są olbrzymim wyzwaniem dla ustawodawców i partnerów społecznych. Rozwój nowych form zatrudnienia jest procesem bardzo dynamicznym, a rezultatem zachodzących zjawisk jest głęboka segmentacja rynku pracy. Jednym ze skutków tych przekształceń jest wyodrębnienie „pracy prekaryjnej”, czyli pracy wykonywanej poza standardową umową o pracę, która to forma zarobkowania charakteryzuje się zwłaszcza niestabilnością oraz brakiem odpowiedniej ochrony osób zainteresowanych.

Wokół pracy prekaryjnej koncentruje się anglojęzyczna książka *Precarious work. The Challenge for Labour Law in Europe*, przygotowana pod redakcją Jeffa Kennera (Uniwersytet w Nottingham), Izabeli Florczak (Uniwersytet Łódzki) oraz Marty Otto (Uniwersytet Łódzki). Na wstępie należy zaznaczyć, że redaktorom udało się zgromadzić zespół badaczy, którzy przedstawili wielowymiarową panoramę zjawiska pracy prekaryjnej. Tytułowa problematyka została zaprezentowana zarówno z perspektywy prawa unijnego, jak i wybranych krajowych porządków prawnych, reprezentujących prawo kontynentalne oraz system *common law*. Recenzowaną rozprawę otwiera „Wprowadzenie” w zakres badanej problematyki, autorstwa I. Florczak, J. Kennera oraz M. Otto. Poszczególne opracowania zostały natomiast zgrupowane w trzech częściach, poświęconych wiodącym problemom badawczym związanym z pracą prekaryjną.

Część I. *Precarious work: towards a new theoretical foundation* zawiera trzy opracowania odnoszące się do teoretycznych założeń pracy prekaryjnej. Artykuł I. Florczak oraz M. Otto *Precarious work and labour regulation in the EU: current reality and perspectives* dotyczy regulacji pracy prekaryjnej na poziomie unijnym. Autorki zwróciły m.in. uwagę na różnorodność niestandardowych form zarobkowania oraz brak jednolitej i powszechnie akceptowanej siatki pojęciowej w tym zakresie. Przedstawiły również zagadnienie ochrony pracy prekaryjnej

w kontekście Karty Praw Podstawowych UE oraz Europejskiego filaru praw socjalnych. B. Godlewska-Bujok (Uniwersytet Warszawski) i A. Patulski (Uniwersytet Warszawski) w opracowaniu *Precariat: next stage of development or economic predominance in a new scene?* poruszyli problematykę rozwoju prekariatu jako nowej odsłony znanego od dawna zjawiska, czyli konieczności znalezienia równowagi między kapitałem a pracą, z wyjątkowo wręcz niekorzystną sytuacją osób wykonujących pracę prekaryjną. Autorzy uwypuklili też fakt, że w Polsce niekorzystne zjawiska na rynku pracy są nie tylko rezultatem globalizacji i zmian technologicznych, ale również transformacji gospodarczej z lat 90. XX wieku. Z kolei tekst C.M. Cammalleriego (Uniwersytet w Palermo) *Precarious work and social protection: between flexicurity and social pollution* prezentuje perspektywę zabezpieczenia społecznego, zwracając uwagę na uwarunkowania unijnej strategii flexicurity oraz możliwego pogorszenia ochrony socjalnej prekariuszy w przyszłości.

W pierwszej części monografii przedstawiono zatem teoretyczne aspekty oraz wielowymiarowość pracy prekaryjnej. Zaprezentowano dotychczasową ewolucję rynku pracy oraz aktualne zagrożenia związane z przekształceniami pracy zarobkowej.

Część II. *The legal contours of precarious work in Europe* odnosi się do regulacji prawnych w dziedzinie pracy prekaryjnej w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej. D. Mangan (Uniwersytet w Maynooth) w rozdziale *Deepening precarity in the United Kingdom* omówił zjawisko pogłębiania się prekariatu w Zjednoczonym Królestwie oraz kluczowe zagrożenia związane z przedstawionymi procesami. A. Gines i Fabrelas (Uniwersytet Ramona Llulla) w tekście *The rise of precarious work in Spain: the effects of the increase in labour market flexibility* zaprezentowała rozwój pracy prekaryjnej w Hiszpanii na tle rosnącego uelastyczniania tamtejszego rynku pracy. A. Westregard (Uniwersytet w Lund) w opracowaniu *Precarity of new forms of employment under Swedish law* zajęła się prekaryzacją nowych form za-

trudnienia w Szwecji. D. Senčur Peček (Uniwersytet Mariborski) i V. Franca (Uniwersytet w Lublanie) w artykule *From student work to false self-employment: how to combat precarious work in Slovenia?* przedstawili sytuację w Słowenii, zwracając uwagę na zagrożenia związane z pracą studencką oraz pozornym samozatrudnieniem, a także nawiązując do znanej również z polskich realiów problematyki umów cywilnoprawnych.

Ł. Pisarczyk (Uniwersytet Warszawski) i U. Torbus (Uniwersytet Śląski) w opracowaniu *Precarious work in Poland: how to tackle the abuse of atypical forms of employment* zajęli się pracą prekaryjną w Polsce, podkreślając różnorodność prawnych form zarobkowania i związane z tym zagrożenia, a zarazem koncentrując się na sposobach zwalczania nadużyć na rynku pracy. Z kolei J. Tomšej (Uniwersytet Karola w Pradze) w opracowaniu *On the balance between flexibility and precarity: atypical forms of employment under the laws of Czech Republic* skupił się na równowadze między elastycznością a prekaryjnością w Czechach, omawiając także nietypowe formy zatrudnienia w tym kraju.

Podsumowując tę część recenzji należy zauważyć, że w części II książki zaprezentowano uregulowania krajowe odnoszące się do poszczególnych form prawnych i organizacyjnych pracy prekaryjnej. Autorzy przyjęli bardzo szerokie spektrum analizy, rozpatrując różne formy pracy zarobkowej odmienne od standardowej umowy w pełnym wymiarze czasu pracy, zawartej na czas nieokreślony. Przedmiotem rozważań są chociażby umowy o pracę na czas określony, umowy w niepełnym wymiarze czasu pracy, zatrudnienie w ramach agencji pracy tymczasowej, a także działalność prowadzona na własny rachunek czy problem umów cywilnoprawnych. Rzecz jasna nie wszystkie z tych zjawisk są nowością na rynku pracy. Zarazem nie można każdej formy zarobkowania innej niż umowa na czas nieokreślony utożsamiać z pracą prekaryjną. Wątek ten niejednokrotnie został uwypuklony w poszczególnych opracowaniach.

Autorzy przedstawili różne oblicza niepewności na rynku pracy, wskazali luki w ochronie prawnej, a także skutki reform przeprowadzanych w poszczególnych państwach. Lektura tej części książki skłania do ogólnego spostrzeżenia, że wyzwania stojące przed ustawodawcami krajowymi są bardzo podobne, przy czym na poziomie krajowym podejmowane są różne działania — nie zawsze skuteczne — zmierzające do zapobiegania negatywnym zjawiskom w obszarze pracy zarobkowej. Dominującym obrazem wydaje się głębokie rozwarstwienie występujące na krajowych rynkach pracy, brak adekwatnej ochrony osób zarobkujących poza standardową umową o pracę, a także nie zawsze wyraźne granice pomiędzy poszczególnymi formami wykonywania pracy zarobkowej.

Część III. *The challenge of the „gig economy”* koncentruje się na przekształcaniach pracy zarobkowej wynikających z szybkiego rozwoju technologicznego. W XXI wieku praca może być bowiem wykonywana za pośrednictwem platform internetowych, nawet na małą skalę i z reguły za niewielkim wynagrodzeniem, niekoniecznie na rzecz jednego kontrahenta. Kolejne zjawisko oddziałujące na pracę zarobkową to możliwość błyskawicznego

wręcz skontaktowania zainteresowanych podmiotów przy użyciu nowoczesnych środków komunikacyjnych. Najbardziej znanym przykładem jest działalność firmy Uber, która w zakresie przewozu osób skutecznie konkuruje z tradycyjnymi korporacjami taksówkarskimi.

Odnosząc się do zarysowanej tu problematyki, G. Cavallini (Uniwersytet w Mediolanie) oraz M. Avogaro (Uniwersytet w Mediolanie) w tekście *„Digital work” in the „platform economy”: the last (but not least) stage of precariousness in labour relationships* przybliżyli zjawisko pracy cyfrowej oraz pracy świadczonej za pośrednictwem platform internetowych. J. Kenner (Uniwersytet w Nottingham) w artykule *Uber drivers are „workers”: the expanding scope of the „worker” concept in the UK’s gig economy* przedstawił niezwykle interesujący problem sytuacji prawnej kierowców Ubera na gruncie brytyjskiej koncepcji gig economy, w tym poglądy orzecznictwa na zakres przysługujących im niektórych uprawnień pracowniczych. Z kolei J. Unterchütz (Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu w Gdyni) w rozdziale *Digital work — real bargaining: how can the sustainability of social dialogue be ensured in the digital era?* poddała analizie problematykę rokowań zbiorowych i dialogu społecznego w erze cyfrowej.

Bez wątpienia problemy przedstawione w tej części monografii należą do węzłowych kwestii związanych z pracą prekaryjną. Rozważania w niej zamieszczone wskazują, że ranga zmian w sposobie wykonywania pracy ze względu na postęp technologiczny może być porównywalna z XIX-wieczną rewolucją przemysłową. Rzecz jasna, zjawisko to oznacza daleko idące konsekwencje dla prawa pracy. Z tej perspektywy monografia wpisuje się w dyskusję na temat aktualnych tendencji rozwojowych oraz przyszłego kształtu regulacji dotyczących pracy zarobkowej.

Strukturę recenzowanej książki należy ocenić jako spójną i przemyślaną. Słuszny jest podział prezentowanej materii na trzy obszerne części. Warto zauważyć, że książka zawiera nie tylko rozważania teoretycznoprawne, ale dostarcza też bardzo ciekawy materiał dla dalszych badań prawnoporównawczych. Ponadto prezentuje specyficzne uwarunkowania polskiego prawa pracy w kontekście globalnego zjawiska rozwoju pracy prekaryjnej. Pewien niedosyt budzi jednak brak krótkiego choćby zakończenia, które zwięźle wskazałoby ogólne prawidłowości oraz wnioski wynikające z analizy przeprowadzonej przez poszczególnych autorów.

Podsumowując pragnę stwierdzić, że monografia *Precarious work. The Challenge for Labour Law in Europe* jest pozytywnym przykładem współpracy międzynarodowej badaczy z różnych ośrodków. Publikacja stanowi bowiem rezultat dyskusji prowadzonych podczas seminariów naukowych, zorganizowanych przez Uniwersytet Łódzki (2017 r.) oraz Uniwersytet w Lund (2018 r.). W moim przekonaniu recenzowana książka to cenny głos w dyskusji na temat zjawiska prekariatu oraz możliwych działań legislacyjnych w tym kierunku. Dzięki opublikowaniu monografii w języku angielskim przez renomowane wydawnictwo, książka pod redakcją J. Kennera, I. Florczak oraz M. Otto ma wszelkie szanse, by zostać dostrzeżona oraz doceniona nie tylko w Polsce, ale również na arenie międzynarodowej.